

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

www.philosophical-research.org

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Α. ΠΙΕΡΡΗΣ

ΚΥΚΛΟΣ Α΄

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2016 - 2017

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΤΡΩΝ

Ολιστική Ιστορία του Ελληνισμού

(Από την Κάθοδο των Δωριέων μέχρι τους Περσικούς Πολέμους)

Ή

η Αιωνιότητα στον Χρόνο

Σεμινάριο 14ο

Πέμπτη 16 Μαρτίου 2017

ἀλλ' ἔτι κάλλιστόν τε καὶ ἱμεροέστατον ἄλλων

παῖδα φίλον Κρείοντος ἀμύμονος, Αἴμονα δῖον

Κιναίθων Λακεδαιμόνιος, *Οἰδιποδία*, Fr. 1 Bernabé = Fr. 2 Kinkel p.9

[Η Σφίγγα των Θηβών, σταλείσα από την Ήρα δια την απαγωγή του Χρυσίππου του Πέλοπος από τον Λάιον, κατεσπάρασσε νέους παίδες και εν τέλει αυτόν τον Αίμονα]

Αυτήν την **Πέμπτη, 16 Μαρτίου, στις 8.30 το βράδυ**, θα ασχοληθούμε με μια φαντασίωση της νεωτερικότητας στην ερμηνεία της αρχαίας τέχνης που προέρχεται από την α-νοησία της περί την κλασσική Μορφή. Θα μιλήσω για τον λεγόμενο «Ανατολίζοντα» ρυθμό.

Με την πλήρη ανάδυση της Μορφής περί το 700 π.Χ. σφραγίστηκε η πολιτισμική επικράτηση του Δωρικού βιώματος του κάλλους ως σημείου στήριξης του νέου άξονα της ανθρώπινης παρουσίας. Η θρησκευτικότητα του εστιακού θεού του Ελληνισμού Απόλλωνα μεταμορφώνει την Δαιμονική τάξη των δύο προϋποτιθέμενων θρησκευτικοτήτων, της Χθόνιας Γονιμότητας και της Απόλυτης Ισχύος. Στοιχεία των πολιτισμικών κόσμων αυτών των προηγούμενων θρησκευτικοτήτων υιοθετούνται αναδομούμενα και ανασυντιθέμενα, ενώ αντίστοιχα σύμβολα μετανοηματοδοτούνται. Τα στοιχεία δε και τα σύμβολα του Δαιμονικού δεν προέρχονται τον 7^ο αιώνα κατά κύριο λόγο από εξωτερικές πηγές αλλά αντιπροσωπεύουν ως επί το πλείστον καταβολές εγχώριες από την Πελασγική και Αχαϊκή («Μυκηναϊκή») περίοδο.

Τα τερατώδη όντα των δαιμονικών δυνάμεων, φοβερές ετεροιώσεις της κανονικής φοράς ή ακραίες εκδοχές της ή μικτές υποστάσεις πολυούσιες για να είναι πολυδύναμες και υπερδύναμες, μορφοποιούνται εις κάλλος

εξαπολλωνιζόμενα. Η κεφαλή της αριστοτεχνικής Σφίγγας των Ναξίων στους Δελφούς όταν βρέθηκε χωρίς το σώμα θεωρήθηκε ως Απόλλων.

[V. Frank Brommer, *Gott oder Mensch*, JdI, 101/1986, p. 37, n. 4. - Η Σφίγγα, P. de la Coste-Messelière, *Delphes photographies de G. de Miré*, Figs. 47-49; A. Stewart, *Greek Sculpture*, Figs. 112-113].

Το αντίστοιχο συνέβη με την ιδιαίτερης παρθενικής ομορφιάς κεφαλή μιας Σφίγγας από την Καλυδώνα, που πριν διαπιστωθεί ότι συνανήκει με σώμα Σφιγγός θεωρήθηκε ως Άρτεμις.

[V. Fr. Poulsen und K. Romaios, *Erster Vorlaeufiger Bericht ueber die Daenisch-Griechischen Ausgrabungen von Kalydon*, p. 29sq., Figs. 53-55. Τεμάχιο από το στήθος της Σφίγγας, *ibid.*, pp. 28-9, Figs. 50-52].

[Την μορφοποίηση της άγριας φύσης στον λέοντα παρατηρούμε π.χ. στο ταφικό λιοντάρι στην Κέρκυρα Fr. Gerke, *Griechische Plastik in archaischer und klassischer Zeit*, Taf. 5; L. Alscher, *Griechische Plastik, Band I, Monumentale Plastik und ihre Vorstufen in der griechischen Fruehzeit*, Tafeln 74a-b. Η αντιπαράθεση προς λέοντα πράγματι ανατολικού εργαστηρίου, όπως η προτομή λέοντος της Ολυμπίας είναι χαρακτηριστική (Inv. B 4999, v. H. – V. Herrmann, *Eine orientalische Loewenprotome*, in X. Bericht ueber die Ausgrabungen in Olympia, pp. 72sq., tafeln 4-7. –

Το αντίστοιχο σε θαλάσσιο δαίμονα από αρχαϊκό αέτωμα στην Ακρόπολη των Αθηνών *ibid.* Taf. 19. –

Παραδειγματικά προσφέρεται το μέγα αέτωμα από τον ναό της Αρτέμιδας στην Κέρκυρα με την κεντρική του φιγούρα της Μέδουσας, v. G. Rodenwaldt, *Die Bildwerke des Artemistempels von Korkyra*, Tafeln 3-8. –

Το ορειχάλκινο, επίσημα ασπίδος, πτερωτό Γοργόνειον από την Ολυμπία από-καλύπτει την επιβολή της Μορφής επί του τερατώδους και φρικτού ανα-δεικνυομένης της φύσεώς του. *Bericht I ueber die Ausgrabungen in Olympia*, Taf 13. –

Την προετοιμασία για την μεγάλη μεταμόρφωση την βλέπουμε να έχει ήδη αρχίσει και προχωρήσει στους ορειχάλκινους γρύπες π.χ. της

Ολυμπίας. (v. e.g. Alscher, *op. cit.*, Abb. 50a-b; O. W. von Vacano, *Im Zeichen der Sphinx, Griechenland im VII. Jahrhundert*, Tafel 24; Fr. Matz, *Die geometrische und die frueharchaische Form*, Taf. 61, σε αντιπαράβολή προς Taf. 60; *Bericht I ueber die Ausgrabungen in Olympia* (JdI 52/1937), Tafeln 34-35; *Olympiabericht II* (JdI 53/1938) Tafeln 47-51 σε αντιπαράβολή προς Taf. 46; cf. Taf. 45). –

Την τροποποίηση ανατολικού μηχανιστικού μοντέλου (εραλδική κατοπτρική συμμετρία περί άξονα) σε δυναμική ζώσα τάξη ασύμμετρης κατοπτρικής συμμετρίας κατά την θεωρία μου δείχνουν εντυπωσιακά τα δυο συμπληρωματικά ελάσματα λαβής ασπίδας: παρίσταται ο Βελλεροφών να κρατάει με χαλινάρι τον Πήγασο ενώ καταφέρει πλήγμα κατά της Χίμαιρας – τα δύο γιγάντια συμβολικά ζώα ανορθωμένα στα οπίσθια πόδια εραλδικά αντιμέτωπα υπέρ τον Ήρωα. *Olympiabericht II* (JdI 53/1938) Tafel 27 και σύνθετη σχεδιαστική απεικόνιση Abb. 52, pp. 80sq.].

Η χρησιμοποίηση ανατολικών στοιχείων είχε αρχίσει προ του 7^{ου} αιώνα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το ορειχάλκινο τύμπανο από το άντρο του Διός στην Ιδη της Κρήτης: γενειοφόρος θεός ανέρχεται με ισχυρή προβολή του αριστερού ποδός επί της κεφαλής τάυρου, ίσως ορχούμενος εκστατικά, ενώ περιδινεί υπέρ την κεφαλή του λέοντα κρατώντας τον από ένα πίσω πόδι με το δεξί και από ένα εμπρόσθιο με το αριστερό. Εραλδικά εκατέρωθεν του θεού ίστανται δύο πτερωτοί δαίμονες, ενώ τέσσερα τύμπανα συμμετρικά τοποθετημένα άνω και κάτω μεταξύ θεού και δαιμόνων υποδηλώνουν οργιαστική τελετή από Φρυγίας μέχρι Κρήτης κοινωθείσα. Βαβυλωνιακά πρότυπα και Ασσυριακή τέχνη είναι προφανή. **Ο Ζευς και οι Κουρήτες δεν έχουν ακόμη εξαπολλωνισθεί.**

[V. E. Kunze, *Kretische Bronzereliefs*, Nr. 74, Taf. 49; von Vacano, *op. cit.*, Taf. 6; F. Poulsen, *Der Orient und die fruehgrichische Kunst*, Abb. 77; Fr. Matz, *Geschichte der griechischen Kunst*, Band I, *Die geometrische und die frueharchaische Form*, Taf. 264a].

Η εμπειρία του εξαπολλωνισμού του Δαιμονικού φανερώνεται στην αγγειογραφία μιας Αττικής όλπης στο Βρετανικό Μουσείο του Λονδίνου περί το 600 π.Χ., όπου μεταξύ δυο γιγαντιαίων επιδεικτικά ωραιοποιημένων Σφιγγών φύεται ανθοφόρο στέλεχος, επί του οποίου

βαίνει καλός νεαρώδης (ίσως Ερμής) όμοιας φυσιογνωμίας προς τις Σφίγγες (cf. Vacano, *op. cit.*, Tafel 1).

Παραπλανητική είναι η νεωτερική έννοια του **Δαιδαλικού**, ιδίως για να αποδώσει το ύφος της πλαστικής του 7^{ου} π.Χ. αιώνα.

Για την αληθή μορφή των εξελίξεων στο διάστημα από το 800 έως το 600 π.Χ. δείτε ειδικά σειρά μελετών μου στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία «Δωρικές Μελέτες»:

α/ Δαίδαλος, Δίποινος και Σκύλλις – η Πλαστική Μετάβαση από την Γεωμετρική στην Αρχαϊκή Εποχή: Πηγές και Χρονολόγηση

β/ Δωρική και Ιωνική Υστερογεωμετρική και Πρωτοαρχαϊκή Γλυπτική: Φιλολογική Έρευνα

γ/ δ/ ε/ Η Ανάδυση της Μορφής στα Ορειχάλκινα Ειδώλια της Ολυμπίας, I, II, III

στ/ ζ/ Η Μορφολογία του Δωρικού και του Ιωνικού Ρυθμού στην Πρώιμη Αρχαϊκή Γλυπτική I, II

η/ Κορινθιακή και Αττική Γλυπτική κατά τον 7^ο και 6^ο Αιώνα π.Χ.

θ/ Βοιωτική Γλυπτική κατά τον 7^ο και 6^ο Αιώνα π.Χ.

Δείτε επίσης τις τελευταίες μελέτες μου για την Σπαρτιατική πλαστική σε ομάδες αγαλματίων.

Τα ερευνητικά αυτά κείμενα αποτελούν και προλεγόμενα για την μείζονα μελέτη του Κούρου της Φιγαλείας που έχω αναλάβει.

Στην συνάντησή μας της Πέμπτης θα αναλύσω αυτήν ακριβώς την θεματική υπό τον προγραμματισμένο τίτλο:

Η Φανταστική Υπόθεση του ανατολίζοντος Ρυθμού

και τα Δαιδαλικά (7^{ος} Αιώνας π.Χ.)

Η ανάλυση θα διεξαχθεί πάνω σε παράλληλη προβολή εικόνων των αντίστοιχων έργων τέχνης από την ερευνώμενη περίοδο.

Οι Συναντήσεις των Πατρών γίνονται κάθε Πέμπτη πλην εορταστικών περιόδων, κατά το πρόγραμμα, στις 8.30 το βράδυ. Χώρος είναι η Αίθουσα Διαλέξεων του Μεγάλου Λόγου και Τέχνης (2ος όροφος) στην Πλατεία Γεωργίου Α'.

Και αυτήν όμως την Πέμπτη η συνάντηση θα γίνει στην Άνω Αίθουσα του Κτιρίου του ΔΗΠΕΘΕ (όπου τα Γραφεία και η Δραματική Σχολή), Όθωνος Αμαλίας 6.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.